

Chambre des Représentants de Belgique

SESSION EXTRAORDINAIRE 1991-1992 (*)

10 MARS 1992

PROPOSITION DE LOI

**assouplissant les conditions
et simplifiant la procédure
du divorce par
consentement mutuel**

(Déposée par MM. Swennen
et Landuyt)

DEVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

« Le divorce par consentement mutuel reste soumis à des conditions strictes en ce qui concerne l'âge, la durée du mariage, l'inventaire et les conventions, et il implique toujours une procédure de plus de treize mois, comportant trois comparutions devant le juge. En outre, certains tribunaux et parquets manifestent une tendance regrettable qui consiste à étendre le contrôle de la convention et à interpréter strictement les dispositions légales. Le divorce par consentement mutuel est la forme qui permet le mieux que la dissolution du mariage s'accomplisse dans des conditions raisonnables. Le législateur doit encourager le recours à cette forme de divorce et contribuer de la sorte à l'humanisation du droit belge en matière de divorce ⁽¹⁾ ». L'auteur de cette citation est W. Pintens, chargé de cours extraordinaire à la KUL, qui a également publié une étude approfondie sur le divorce par consentement mutuel ⁽²⁾.

⁽¹⁾ W. Pintens, *Echtscheiding*, dans *Het Familierecht geactualiseerd*, éditeurs M. Storme, G. Baeteman et J. Gerlo, 1985, p. 13.

⁽²⁾ W. Pintens, *Echtscheiding door onderlinge toestemming*, Kluwer, Anvers, 1982.

cf. : La proposition de loi n° 453/1 - 85/86 et l'avis du Conseil d'Etat n° 453/2 - 85/86.

(*) Première session de la législature n° 48.

Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers

BUITENGEWONE ZITTING 1991-1992 (*)

10 MAART 1992

WETSVOORSTEL

**tot versoepeling van de voorwaarden
en tot vereenvoudiging van de
procedure van echtscheiding door
onderlinge toestemming**

(Ingediend door de heren Swennen
en Landuyt)

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

« De echtscheiding door onderlinge toestemming blijft onderworpen aan strenge vereisten inzake leeftijd, duur van het huwelijk, inventaris en overeenkomsten en een procedure van ruim dertien maanden met drie verschijningen voor de rechter. Daarenboven bestaat bij sommige rechtscollèges en parketten de tendens om de controle op de overeenkomst uit te breiden en de wettelijke voorschriften strikt te interpreteren. Deze ontwikkeling is te betreuren. De echtscheiding door onderlinge toestemming biedt — meer dan andere echtscheidingsvormen — de beste garantie om de ontbinding van het huwelijk op een beschaafde wijze te laten verlopen. De wetgever dient bij te dragen tot de humanisering van het Belgisch echtscheidingsrecht ⁽¹⁾ ». Dat schrijft Dr. W. Pintens, buitengewoon docent aan de KUL, die ook een uitgebreide studie publiceerde over echtscheiding door onderlinge toestemming ⁽²⁾.

⁽¹⁾ W. Pintens, *Echtscheiding*, in *Het Familierecht geactualiseerd*, editors M. Storme, G. Baeteman en J. Gerlo, 1985, p. 13.

⁽²⁾ W. Pintens, *Echtscheiding door onderlinge toestemming*, Kluwer, Antwerpen, 1982.

cf. : Wetsvoorstel n° 453/1 - 85/86 en het advies van de Raad van State n° 453/2 - 85/86.

(*) Eerste zitting van de 48e zittingsperiode.

Le texte cité souligne d'une façon remarquable que le divorce par consentement mutuel constitue pour les époux la manière la plus humaine et partant la plus recommandable de se séparer, mais que cette démarche est contrariée par une série de conditions et de procédures qui ont perdu toute justification.

La présente proposition de loi vise donc à encourager le recours au divorce par consentement mutuel plutôt qu'à d'autres formes de divorce, en assouplissant les conditions ainsi qu'en simplifiant et en écourtant la procédure.

Nous nous proposons de supprimer les conditions particulières du divorce par consentement mutuel, à savoir celles qui concernent l'âge des époux et la durée du mariage.

En ce qui concerne la procédure, nous proposons que le divorce soit instruit par un juge unique, sans intervention du ministère public. L'obligation de faire un inventaire serait supprimée, ce qui représenterait une sérieuse économie. La procédure pourrait être engagée par simple requête conjointe et n'impliquerait qu'une seule comparution en personne. Nous proposons que le délai entre l'introduction de la requête et la comparution en personne, délai qui constitue à la fois un temps de réflexion et une mise à l'épreuve des conventions conclues entre les époux, soit fixé à trois mois. Ces modifications devraient permettre une simplification et une accélération considérables de la procédure, qui cesserait ainsi d'être un obstacle au divorce par consentement mutuel.

Nous proposons en outre d'autres modifications qui permettront à un plus grand nombre de couples qui souhaitent divorcer d'opter pour le consentement mutuel. Il ne serait plus nécessaire que les époux soient d'accord sur tous les effets du divorce pour pouvoir divorcer par consentement mutuel. Pourraient notamment recourir à cette procédure, les époux qui seraient d'accord pour divorcer mais qui ne seraient pas encore parvenus à se mettre entièrement d'accord sur le règlement de leurs droits respectifs.

Les époux auraient alors la possibilité de transiger sur ces droits au cours de la procédure, faute de quoi le jugement admettant le divorce pourrait désigner un notaire chargé de partager les biens.

Nous nous sommes longtemps demandé s'il était nécessaire que les autres effets du divorce (garde et entretien des enfants, pension éventuelle entre les époux) fassent l'objet d'une convention préalable. On peut imaginer que les époux veuillent divorcer par consentement mutuel, sans être forcément d'accord sur chacun des effets précités et que, là où il y a litige, ils s'en remettent au juge. Une telle procédure poserait toutefois d'énormes problèmes : le juge ne pourrait en effet statuer qu'en fonction de critères très généraux tels que l'équité et l'intérêt de l'enfant. Les parties donneraient donc pour ainsi dire un chèque

Hij verwoordt daarmee treffend dat de echtscheiding door onderlinge toestemming de meest aan te bevelen wijze is voor echtgenoten om op een menselijke wijze uit elkaar te gaan, maar dat deze echtscheidingsvorm bemoeilijkt wordt door niet langer te verantwoorden voorwaarden en procedurevereisten.

De bedoeling van dit wetsvoorstel is dan ook om bij de keuze tussen de verschillende vormen van echtscheiding, de echtscheiding door onderlinge toestemming aan te moedigen, door de voorwaarden ertoe te versoepelen en de procedure ervan te vereenvoudigen en in te korten.

De bijzondere voorwaarden voor de echtscheiding door onderlinge toestemming, met name betreffende de leeftijd van de echtgenoten en de duur van het huwelijk, willen wij afschaffen.

Wat de procedure betreft, stellen we voor dat de echtscheiding wordt behandeld door een rechter, en zonder tussenkomst van het openbaar ministerie. Ook de boedelbeschrijving door de notaris zou niet langer verplicht zijn, wat een belangrijke kostenbesparing is. De procedure zou kunnen worden ingezet door een gezamenlijk verzoekschrift, en daarna zou slechts één persoonlijke verschijning vereist zijn. Als termijn tussen het indienen van het verzoekschrift en de persoonlijke verschijning, die een bezinnings-tijd is en een proefperiode voor de gemaakte afspraken, stellen wij drie maanden voor. Dit alles zorgt voor een veel eenvoudiger en een veel snellere procedure, die zo geen hinderpaal meer zou vormen voor het kiezen voor de echtscheiding door onderlinge toestemming.

Maar we stellen nog een aantal andere wijzigingen voor, die meer scheidende echtgenoten in staat moet stellen om voor de procedure met onderlinge toestemming te kiezen. Er zou niet langer vereist worden dat de echtgenoten het eens zijn over alle echtscheidingsgevolgen opdat ze door onderlinge toestemming zouden kunnen scheiden. Meer bepaald zou deze procedure openstaan voor de echtgenoten die het er wel over eens zijn om uit elkaar te gaan, maar nog geen volledige overeenkomst hebben bereikt over de regeling van hun wederzijdse rechten.

De echtgenoten kunnen dan alsnog een vergelijk daarover treffen in de loop van de procedure, zoniet kan in het vonnis dat de echtscheiding toestaat een notaris worden aangewezen voor de verdeling van de goederen.

Wij hebben er lang over getwijfeld of voor de andere gevolgen van de echtscheiding (de hoede over en het onderhoud van de kinderen, het eventuele onderhoudsgeld tussen de echtgenoten), al dan niet een voorafgaandelijke overeenkomst moet worden vereist. Men kan zich indenken dat de echtgenoten in onderlinge overeenstemming willen scheiden, zonder het weliswaar eens te zijn over elk van de genoemde gevolgen en dat zij, waar een akkoord ontbreekt, een uitspraak vragen van de rechter. Zo'n werkwijze stelt echter zeer grote problemen : voor zijn uitspraak kan de rechter zich enkel steunen op

en blanc au juge, ce qui laisserait très souvent à l'un des époux, voire aux deux, l'impression de s'être fait duper. Ils voudront alors arrêter la procédure par consentement mutuel, qui se sera ainsi soldée par un échec. On peut se demander par ailleurs combien d'époux pourraient accepter une procédure qui leur ôterait toute emprise sur la manière dont les effets précités seraient réglés. Il nous a donc paru préférable de maintenir l'obligation faite aux époux de produire une convention préalable sur les effets du divorce, énumérés à l'article 1288 du Code judiciaire.

Le Conseil d'Etat a estimé que la présente proposition de loi manquait de cohérence (Doc. Chambre n° 453/2, 1985-1986). Qu'en est-il au juste ? Notre proposition vise à ne laisser aucun point litigieux à l'appréciation du tribunal et à maintenir le caractère consensuel du divorce par consentement mutuel, tout en permettant aux époux de s'en remettre au juge pour le partage du patrimoine. D'aucuns objecteront peut-être que cette formule aussi équivaut pour les époux à remettre au juge un chèque en blanc qu'il pourra remplir à sa guise.

Nous estimons cependant qu'il existe une différence fondamentale entre, d'une part, une décision du juge sur la garde des enfants ou une pension alimentaire entre époux et, d'autre part, l'ordonnance par laquelle le juge enjoint de procéder à la liquidation et au partage judiciaires du patrimoine. Dans le premier cas, de nouveaux droits sont créés pour faire face à la situation nouvelle qui naît de la dissolution du mariage, alors que dans le second, des droits existants sont liquidés. Dans le premier cas, le juge devra dire lui-même, en l'absence de normes légales précises, quels droits doivent être accordés à quelle partie, ce qui constitue véritablement un jugement de valeur. Dans le second cas, il s'agira de déterminer quels sont les droits de chacune des parties sur le patrimoine et de quelle manière celui-ci devra être partagé, et ce, conformément à la procédure judiciaire en vigueur.

Les époux pourraient également régler leurs droits dans la convention préalable selon les règles de liquidation propres à leur régime matrimonial, mais dans la pratique, il s'agit toujours d'un compromis, d'une transaction ⁽¹⁾.

Le fait que les parties ne parviennent pas, ou pas immédiatement, à transiger ne doit pas faire obstacle au divorce par consentement mutuel.

Il est en effet possible que les parties transigent ultérieurement ou que la partie la plus diligente requière le partage judiciaire. Les deux parties comprendront que si elles ne parviennent pas à transiger complètement sur leurs droits respectifs mais sou-

zeer algemene begrippen als de billijkheid en het belang van het kind. De partijen geven dus als het ware een blanco cheque aan de rechter, waarbij één van hen of beiden zeer vaak het gevoel zullen hebben bedrogen te zijn. Zij zullen dan de procedure willen staken, waarmee de onderlinge toestemming op een fiasco uitloopt. Men kan zich ook afvragen hoeveel echtgenoten gebruik zullen willen maken van een procedure, waarbij ze elke greep verliezen op de wijze waarop de genoemde gevolgen zullen worden geregeld. Wij hebben tenslotte gemeend dat de echtgenoten over de echtscheidingsgevolgen, die vermeld staan in artikel 1288 van het Gerechtelijk Wetboek, wel steeds een voorafgaandelijke overeenkomst moeten voorleggen.

De Raad van State heeft dit voorstel inconsequentie verweten (Kamer van Volksvertegenwoordigers, stuk n° 453/2, 1985-1986). Is dat zo? Enerzijds wil het geen geschilpunten aan de rechter overlaten en het consensueel karakter van de echtscheiding door onderlinge toestemming handhaven, maar anderzijds zou men zich voor de verdeling van het vermogen wel kunnen verlaten op de beslissing van de rechter. Tekenen de echtgenoten hier dan ook geen blanco cheque, die door de rechter naar eigen goeddunken kan worden ingevuld?

Er is ons insziens nochtans een wezenlijk verschil tussen een uitspraak van de rechter over de hoede over de kinderen of over de alimentatie tussen echtgenoten enerzijds en het bevel van de rechter om over te gaan tot de gerechtelijke vereffening en verdeling van het vermogen anderzijds. In het eerste geval worden nieuwe rechten gecreëerd, wat nodig is met het oog op de nieuwe toestand die ontstaat na de ontbinding van het huwelijk; in het tweede geval worden bestaande rechten afgehandeld. In het eerste geval zal de rechter, bij gebrek aan duidelijke wettelijke normen, zelf moeten oordelen welke rechten zullen worden toegekend aan welke partij, en gaat het in die zin om een echt waardeoordeel. In het tweede geval moet worden vastgesteld welke rechten elke partij heeft op het vermogen en moet worden beslist hoe het vermogen wordt verdeeld, en dat telkens volgens de geijkte gerechtelijke procedure.

Ook in de onderlinge regelingsakte zouden de echtgenoten hun rechten kunnen regelen volgens de vereffeningregels van het stelsel waaronder zij gehuwd zijn, maar in de praktijk komt men steeds tot een vergelijk, tot een dading ⁽¹⁾.

Wanneer de partijen niet of niet onmiddellijk tot een vergelijk kunnen komen, hoeft dat geen beletsel voor de echtscheiding door onderlinge toestemming te vormen.

De partijen kunnen later nog tot een vergelijk komen of de meest gerede partij kan de gerechtelijke verdeling vorderen. Beide partijen zullen beseffen dat, wanneer ze geen volledig vergelijk over de wederzijdse rechten hebben en toch in onderlinge

⁽¹⁾ W. Pintens, *Echtscheiding door onderlinge toestemming*, Kluwer, Antwerpen, 1982, n° 280).

⁽¹⁾ W. Pintens, *Echtscheiding door onderlinge toestemming*, Kluwer, Antwerpen, 1982, n° 280).

haitent néanmoins divorcer par consentement mutuel, chacune d'elles pourra requérir le partage judiciaire.

Il s'agit d'un choix délibéré, et l'on ne peut prétendre que les parties perdent ainsi toute emprise sur le litige et que le caractère consensuel du divorce disparaît.

Nous proposons que les époux puissent néanmoins apporter conjointement des modifications aux conventions initiales, lors de leur comparution en personne, trois mois après l'introduction de la requête conjointe. Ces trois mois doivent en effet être considérés comme une période d'épreuve, et celle-ci n'a de sens que si ses enseignements peuvent trouver leur prolongement dans les conventions.

La présente proposition de loi reprend, dans les grandes lignes, le texte de celle qui avait été déposé précédemment (Doc. Chambre n° 453/1, 1985-1986), en tenant compte toutefois des observations du Conseil d'Etat.

COMMENTAIRE DES ARTICLES

Article 1er

Il y a lieu d'abroger l'article 275 du Code civil, qui prévoit que le consentement mutuel des époux n'est point admis si l'un des époux a moins de vingt ans. Cette disposition a pour effet d'obliger ces époux à demander le divorce pour cause déterminée s'ils souhaitent dissoudre leur mariage. Cette forme de divorce, qui trop souvent envenime les choses, est plutôt à déconseiller. En outre, les époux, qui sont jugés capables de se marier, doivent aussi être jugés capables de divorcer de la manière dont ils le souhaitent. Il faut donc supprimer la condition d'âge prévue par l'article 275.

Art. 2

L'abrogation de l'article 276 du Code civil, qui prévoit que le divorce par consentement mutuel n'est admis qu'après deux ans de mariage, est justifiée par les mêmes raisons que celle de l'article 275, à savoir que l'article 276 oblige certains époux à recourir à une forme de divorce moins humaine.

Art. 3

L'obligation d'inventaire imposée par le premier alinéa de l'article 1287 du Code judiciaire constitue

toestemming willen scheiden, elke partij dan de gerechtelijke verdeling kan vorderen.

Het gaat om een bewuste keuze, en men kan niet zeggen dat de partijen hun greep op het geschil verliezen en dat het consensueel karakter van de echtscheiding teloorgaat.

Wij stellen voor dat de echtgenoten bij hun persoonlijke verschijning, drie maanden na het indienen van hun gezamenlijk verzoekschrift, samen ook nog wijzigingen kunnen aanbrengen aan de overeenkomsten die ze oorspronkelijk hadden opgesteld. De drie maanden moeten immers worden beschouwd als een proefperiode, en een proefperiode heeft slechts zin als de ervaringen ervan kunnen leiden tot aanpassing van de overeenkomsten.

Dit nieuwe wetsvoorstel behoudt de krachtlijnen van het vroeger ingediende voorstel (Kamer, stuk n° 453/1, 1985-1986), maar we hebben wel rekening gehouden met de opmerkingen van de Raad van State.

COMMENTAAR BIJ DE ARTIKELN

Artikel 1

Artikel 275 van het Burgerlijk Wetboek, dat bepaalt dat echtscheiding door onderlinge toestemming niet wordt toegestaan wanneer één van beide echtgenoten jonger is dan 20 jaar, moet worden opgeheven. Deze bepaling heeft als gevolg dat men deze echtgenoten, wanneer zij hun huwelijk willen ontbinden, er toe verplicht te scheiden op grond van bepaalde feiten. Deze echtscheidingsvorm, die de conflicten maar al te vaak op de spits drijft, moet eerder worden ontraden dan aangemoedigd. Bovendien moeten echtgenoten, die bekwaam worden geacht om te huwen, ook bekwaam worden geacht om uit de echt te scheiden op de wijze die zij verkiezen. De leeftijdsvereiste van artikel 275 moet dus worden geschrapt.

Art. 2

Ook artikel 276 van het Burgerlijk Wetboek, dat bepaalt dat echtscheiding door onderlinge toestemming niet eerder wordt toegestaan dan na twee jaar huwelijk, moet worden opgeheven. Dit om dezelfde redenen als voor artikel 275, namelijk dat sommige echtgenoten door artikel 276 verplicht worden een minder humane echtscheidingsvorm te kiezen.

Art. 3

De verplichte boedelbeschrijving die door het eerste lid van artikel 1287 van het Gerechtelijk Wetboek

dans de nombreux cas une formalité superflue et plutôt coûteuse. Sa suppression simplifie la procédure et lève un obstacle financier. Nous nous rallions ainsi à la proposition de loi de M. Delahaye (Doc. Chambre n° 752/1, 1983-1984). Il nous paraît toutefois nécessaire de prévoir à l'article 1287 que, si les époux qui souhaitent divorcer désirent un inventaire, celui-ci peut être établi sous seing privé. L'article 1428 du Code civil prévoit la même possibilité en cas de dissolution de la communauté par divorce pour cause déterminée ou pour cause de séparation de fait de plus de cinq ans.

La suppression de l'obligation d'inventaire permettrait aux époux de régler entièrement eux-mêmes le partage de leurs biens. Il ne serait dès lors plus nécessaire, légalement, de recourir à l'intervention d'un notaire ou d'un expert. En procédant au partage, les époux pourraient toutefois perdre de vue certains éléments, ce qui pourrait provoquer des difficultés par la suite. Nous pensons par exemple aux droits d'un des époux dans une indivision, dont les intéressés oublieraient de tenir compte dans l'inventaire éventuel et lors du partage. C'est pourquoi il nous paraît malgré tout nécessaire que la loi prévoie l'intervention d'un expert, qui veillerait à ce que tous les éléments soient pris en compte. La personne la plus indiquée pour jouer ce rôle est le notaire, parce qu'il est le plus compétent en la matière et parce que son intervention est déjà requise dans de très nombreux cas (notamment en cas de partage d'immeubles ou pour régler l'amortissement d'un emprunt hypothécaire). C'est pourquoi nous proposons que les droits respectifs soient réglés par acte notarié.

Notre proposition d'apporter cette double modification à l'article 1287 du Code judiciaire peut paraître paradoxale parce que, d'une part, l'intervention d'un notaire n'est plus requise pour l'établissement de l'inventaire alors que l'inventaire est, suivant le droit commun, un acte notarié et que, d'autre part, le règlement des droits respectifs doit être reçu en la forme notariée alors que l'intervention d'un notaire n'est normalement requise qu'en cas de mutation immobilière. Il nous semble cependant qu'une dérogation au droit commun se justifie et s'impose dans les deux cas pour les raisons exposées.

Art. 4

Nous proposons d'apporter à l'article 1288 du Code judiciaire, qui détermine les conséquences du divorce qui doivent faire l'objet d'une convention, deux modifications.

La première est plutôt une modification interprétative. Il s'est en effet développé une controverse jurisprudentielle concernant la validité des conven-

wordt opgelegd, is in vele gevallen een overbodige en vrij dure formaliteit. De afschaffing ervan vereenvoudigt de procedure en heft een financiële belemmering op. Wij sluiten ons hiermee dus aan bij een vroeger wetsvoorstel van de heer Delahaye (Stuk Kamer n° 732/1, 1983-1984). Wel menen wij dat artikel 1287 nog moet bepalen dat, wanneer de scheidende echtgenoten een boedelbeschrijving wensen, die onderhands kan gebeuren. Dit wordt in artikel 1428 van het Burgerlijk Wetboek ook zo bepaald voor de ontbinding van de gemeenschap na echtscheiding op grond van bepaalde feiten of op grond van 5 jaar feitelijke scheiding.

Door het schrappen van de verplichte boedelbeschrijving zouden de echtgenoten volledig zelf de verdeling van hun goederen kunnen regelen. De tussenkomst van een notaris of een andere deskundige zou op geen enkel ogenblik wettelijk vereist zijn. Nochtans kunnen echtgenoten bij de verdeling gemakkelijk bepaalde elementen over het hoofd zien, wat nadien moeilijkheden oplevert. Wij denken bijvoorbeeld aan de rechten die een echtgenoot heeft in een onverdeeldheid, en waaraan men niet denkt om er in de gebeurlijke inventaris en in de verdeling rekening mee te houden. Daarom lijkt het ons toch nodig in de wet in de tussenkomst van een deskundige te voorzien, die bij die gelegenheid kan informeren of wel alle elementen in rekening worden gebracht. De meest aangewezen persoon daarvoor is de notaris, omdat hij de problematiek het best kent en omdat zijn tussenkomst in zeer veel gevallen toch reeds vereist is (namelijk wanneer onroerende goederen moeten worden verdeeld of de afbetaling van een hypothecaire lening moet worden geregeld). Daarom stellen we voor dat de wederzijdse rechten bij notariële akte moeten worden geregeld.

Het voorstel om die dubbele wijziging aan te brengen aan artikel 1287 van het Gerechtelijk Wetboek kan paradoxaal schijnen omdat geen notariële boedelbeschrijving meer wordt vereist, terwijl volgens het gemene recht de boedelbeschrijving een notariële akte is, en omdat voor de regeling van de wederzijdse rechten wel een notariële akte wordt vereist, terwijl daarvoor normaal de tussenkomst van de notaris enkel nodig is indien onroerende goederen worden overgedragen. Nochtans lijkt ons dat een afwijking van het gemene recht, omwille van de uiteengezette redenen, in beide gevallen verantwoord en noodzakelijk is.

Art. 4

In artikel 1288 van het Gerechtelijk Wetboek, dat bepaalt welke echtscheidingsgevolgen moeten worden geregeld, stellen wij twee wijzigingen voor.

De eerste wijziging is eigenlijk eerder een interpretatieve wetwijziging. In verband met de bijdrage van de echtgenoten in het onderhoud en de opvoe-

tions aux termes desquelles l'un des époux ne contribue pour rien et l'autre pour le tout à l'entretien et à l'éducation des enfants. Nous estimons que de telles conventions doivent être admises. Il faut laisser le plus de liberté possible aux époux, afin qu'ils puissent conclure la convention la plus adéquate en fonction de leur volonté et des circonstances, pour autant que la situation des enfants ne soit pas négligée. Or, toutes les garanties nécessaires à cet effet sont réunies du fait que le 3e renvoie aux dispositions du chapitre V du titre V du livre Ier du Code civil (art. 203 et suivants). La modification que nous proposons vise donc à établir que les époux ne doivent pas nécessairement contribuer tous deux à l'entretien et à l'éducation des enfants et qu'ils peuvent convenir que l'un d'eux contribuera pour la totalité, sous réserve que s'il ne disposait pas de moyens suffisants, l'autre époux devrait intervenir, parce que l'obligation d'entretien et d'éducation est d'ordre public.

La deuxième modification porte sur la pension alimentaire. Fixée par convention, celle-ci ne peut être modifiée ultérieurement, même si la situation des anciens époux a totalement changé entre-temps. Les conventions devraient donc prévoir ce qu'il advient de la pension lorsque certains événements surviennent. La pension peut-elle être adaptée lorsqu'elle s'est fortement dépréciée par suite de l'érosion monétaire? La pension est-elle encore due lorsque le bénéficiaire se remarie ou gagne le gros lot? Quelles sont les conséquences du décès du débiteur d'aliments? La pratique montre que ces éventualités sont rarement envisagées lors de l'établissement de la convention concernant la pension alimentaire entre époux. Il s'ensuit que les époux divorcés doivent parfois respecter des conventions qui ne correspondent manifestement plus à leur situation, ni à ce qu'ils ont voulu lors de la conclusion de la convention.

Pour remédier à cette situation, nous proposons de rendre applicables aux pensions alimentaires les dispositions de l'article 301, §§ 2, 3, 5 et 6, du Code civil. Ces dispositions ont trait à un certain nombre d'événements qui surviennent fréquemment et qui ont leur importance en ce qui concerne la pension alimentaire, notamment l'indexation des pensions, la modification de la pension par suite de circonstances nouvelles, la capitalisation éventuelle de la pension et les conséquences du décès du débiteur de la pension. Les dispositions légales seraient applicables lorsque les parties n'auraient établi aucune autre convention et seraient en d'autres termes supplétives. Nous estimons préférable de ne pas imposer ces dispositions aux parties parce qu'elles constitueraient un système trop rigide et limiteraient les

ding van de kinderen, is in de rechtspraak betwisting gerezen of de overeenkomsten, volgens welke één echtgenoot niets en de andere alles bijdraagt, geldig is. Wij menen dat dergelijke overeenkomsten moeten kunnen. Aan de echtgenoten moet de grootst mogelijke vrijheid worden gelaten, omdat dit een akkoord toelaat dat het best aan de wensen van de echtgenoten en aan de omstandigheden is aangepast, mits natuurlijk gewaarborgd wordt dat de kinderen niet aan hun lot worden overgelaten. Welnu, die waarborg is er, door de verwijzing naar Boek I, titel V, hoofdstuk V van het Burgerlijk Wetboek (artikel 203 en volgende). De bedoeling van de door ons voorgestelde wijziging is dus duidelijk te maken dat niet noodzakelijk de beide echtgenoten in het onderhoud en de opvoeding moeten bijdragen, maar dat men kan overeenkomen dat één echtgenoot het volledige onderhoud op zich neemt. Met dien verstande dat, indien die ene echtgenoot onvoldoende middelen zou hebben, de andere toch zal moeten bijspringen, omdat de plicht tot onderhoud en opvoeding van openbare orde is.

De tweede wijziging gaat over de uitkering tussen echtgenoten. Wanneer deze bij overeenkomst wordt vastgelegd, dan is deze overeenkomst achteraf niet meer wijzigbaar, ook al zijn de omstandigheden waarin de gewezen echtgenoten leven ondertussen totaal veranderd. In de overeenkomsten zou dus moeten worden bepaald wat er met de uitkering gebeurt wanneer een aantal eventualiteiten zich voordoen. Wanneer de uitkering tengevolge van de muntontwaarding sterk in waarde daalt, kan ze dan worden aangepast? Wanneer de alimentatiegerechtigde opnieuw huwt of het groot lot wint, is de uitkering dan nog verschuldigd? Wat gebeurt er als de alimentatieplichtige overlijdt? De praktijk wijst uit dat, bij het opstellen van de overeenkomst over de alimentatie tussen echtgenoten, deze eventualiteiten vaak over het hoofd worden gezien. Het gevolg daarvan is dat soms overeenkomsten moeten worden nageleefd die manifest niet meer beantwoorden aan de omstandigheden waarin de gescheiden echtgenoten leven en vaak ook niet meer aan de bedoelingen die de echtgenoten bij het sluiten van de overeenkomst hadden.

Om dit te verhelpen, stellen wij voor om de bepalingen van artikel 301, § 2, § 3, § 5 en § 6 van het Burgerlijk Wetboek van toepassing te maken op de uitkeringen tussen echtgenoten. Deze bepalingen gaan over een aantal vaak voorkomende gebeurtenissen die van belang zijn voor de alimentatie tussen echtgenoten, met name over de indexatie van de uitkeringen, over de wijziging van de uitkering ingevolge nieuwe omstandigheden, over de mogelijke kapitalisatie van de uitkering en over de gevolgen van het overlijden voor de uitkeringsplichtige. De wettelijke bepalingen zouden gelden wanneer de partijen daarvoor geen andere regeling overeenkomen en zijn met andere woorden van aanvullend recht. Wij zien in dat deze bepalingen beter niet dwingend worden opgelegd aan de partijen, omdat

possibilités d'adapter la pension alimentaire à la situation et aux intentions spécifiques des époux. Il faut toutefois éviter que les éventualités précitées soient, par ignorance ou par oubli, omises dans la convention et que les époux divorcés puissent dès lors être confrontés par la suite à des conséquences insoupçonnées mais parfois très graves.

Nous proposons dès lors de rendre les dispositions de l'article 301, §§ 2, 3, 5 et 6 du Code civil applicables, à titre supplétif, à la pension convenue entre les époux. Ceci ne porte nullement préjudice au caractère contractuel de ce type de convention, étant donné qu'il n'est absolument pas inhabituel que certaines dispositions supplétives (ou même impératives) soient rendues applicables à certaines conventions, sans que ces dernières perdent leur caractère contractuel.

Articles 5 à 7

Les articles 1289 à 1293 du Code judiciaire règlent l'engagement de la procédure du divorce par consentement mutuel. Nous proposons d'une part une importante simplification et d'autre part un allègement des conditions d'engagement de la procédure.

La comparution en personne à l'introduction de la procédure ne nous paraît pas nécessaire. Une requête conjointe exprimerait de façon convaincante la volonté des deux époux de divorcer. Cette requête devrait être adressée au président du tribunal de première instance ou au juge qui le remplace. Ce même juge serait chargé de la procédure jusqu'à son terme. Le rapport en chambre du conseil du tribunal et l'intervention d'un tribunal composé de trois juges, afin de statuer sur l'admission éventuelle du divorce, ne répondent à aucune nécessité. La procédure deviendra également plus humaine pour les époux en instance de divorce.

En même temps que la requête, les époux devraient déposer les actes de naissance et de mariage nécessaires, ainsi que leurs conventions sur les effets du divorce. Il ne serait toutefois plus exigé que les époux aient conclu une convention sur les effets visés à l'article 1287 (droits respectifs sur les biens). Les époux doivent pouvoir recourir à la procédure du divorce par consentement mutuel lorsqu'ils sont d'accord sur le principe, à savoir divorcer à l'amiable et régler les effets de droit familial par accord mutuel sans les faire dépendre des « torts » des époux. Le fait qu'ils n'aient conclu aucune convention préalable sur

dit een te rigide systeem zou zijn en onvoldoende mogelijkheden zou laten om de alimentatie aan te passen aan de specifieke omstandigheden waarin de echtgenoten leven en aan hun specifieke bedoelingen. Anderzijds moet toch worden vermeden dat de genoemde eventualiteiten in de overeenkomst niet worden behandeld uit onwetendheid of uit vergetelheid, waardoor de gescheiden echtgenoten later voor onvermoede — maar soms zware — consequenties komen te staan.

Vandaar dat wij voorstellen om de bepalingen van artikel 301, § 2, § 3, § 5 en § 6 van het Burgerlijk Wetboek aanvullend van toepassing te verklaren op de overeenkomst over de alimentatie tussen echtgenoten. Dit vormt geenszins een inbreuk op het contractuele karakter van die regeling, aangezien het helemaal niet ongewoon is om een aantal aanvullende (of zelfs dwingende) wettelijke bepalingen toepasselijk te maken op sommige overeenkomsten, waardoor het contractueel karakter van die overeenkomsten nochtans niet verloren gaat.

Artikelen 5 tot 7

De artikelen 1289 tot 1293 van het Gerechtelijk Wetboek regelen nu de inleidende fase van de echtscheiding door onderlinge toestemming. Wij stellen een sterke vereenvoudiging voor enerzijds, en anderzijds minder strenge vereisten om de procedure te kunnen starten.

Wij menen dat een persoonlijke verschijning bij de inleiding van de procedure niet nodig is. Een gezamenlijk verzoekschrift drukt op overtuigende wijze de wil van beide echtgenoten uit om uit de echt te scheiden. Dit verzoekschrift moet gericht zijn aan de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, of aan de rechter die hem vervangt. De hele procedure zou door deze rechter worden afgehandeld. Het verslag in raadkamer aan de rechtbank, en de beoordeling door een rechtbank met drie rechters om de echtscheiding al dan niet toe te staan, beantwoordt aan geen enkele noodzaak. De procedure zal voor de scheidende echtgenoten ook een menselijker karakter krijgen.

Samen met het verzoekschrift moeten de echtgenoten de nodige geboorte- en huwelijksakten neerleggen, en ook de overeenkomsten over de echtscheidingsgevolgen. Er wordt echter niet langer vereist dat de echtgenoten een overeenkomst hebben afgesloten over de gevolgen die bedoeld zijn in artikel 1287 (wederzijdse rechten op de goederen). Wanneer de echtgenoten het eens zijn over de essentie, namelijk om in der minne te scheiden en de familierechtelijke gevolgen in onderlinge overeenstemming te regelen en niet te laten afhangen van de zogenaamde schuld van de echtgenoten, dan moet de procedure

le partage du patrimoine ne doit pas leur interdire le recours à cette forme de divorce.

Le cas où la liquidation et le partage des biens n'ont pas fait l'objet d'une convention préalable est réglé par le nouvel article 1290. Les parties doivent indiquer dans leur requête qu'il n'y a pas de convention concernant les droits respectifs. En l'absence de convention avant l'introduction de la procédure en divorce, il est prévu que des mesures provisoires peuvent être sollicitées concernant les biens des époux.

Le juge devant lequel est introduite la procédure en divorce peut également prendre des mesures provisoires. Il s'agit donc du président du tribunal de première instance ou du juge qui assume la présidence. La procédure que nous proposons est régie par les dispositions des articles 1253*bis* et suivants du Code judiciaire. Le président peut se prononcer, à la demande d'une des parties, sur les mesures provisoires sollicitées. Comme pour tous les différends familiaux dont a à connaître le président, la procédure est introduite par une requête écrite, ainsi que nous le mentionnons explicitement pour éviter toute confusion. La requête, qui est signée par le requérant lui-même ou par son conseil, introduit une procédure contradictoire. La partie adverse sera convoquée, par pli judiciaire du greffier, pour comparaître en principe à la première audience utile, mais le temps nécessaire devra en tout cas lui être accordé pour préparer sa défense.

Pour l'introduction de la procédure relative aux mesures provisoires, la requête peut être remplacée par la comparution volontaire.

Nous proposons qu'en l'absence de convention relative aux droits respectifs, les époux doivent remettre personnellement leur requête en divorce au président. Lors d'un divorce par consentement mutuel, on peut en effet supposer que les parties seront généralement disposées à comparaître volontairement pour introduire la procédure relative aux mesures provisoires. Dans le cas contraire, la comparution en personne permettra également de savoir si des mesures provisoires sont sollicitées ou non. La comparution en personne est donc souhaitable, afin que le président puisse prendre le plus rapidement possible les mesures provisoires qui s'imposent. L'ordonnance relative aux mesures provisoires sollicitées doit être rendue dans les quinze jours du dépôt de la requête. L'ordonnance est exécutoire après que le greffier en a donné connaissance aux parties par pli judiciaire. Les parties peuvent faire opposition et interjeter appel. L'exercice des voies de recours pourrait, dans certains cas, prolonger la procédure relative aux mesures provisoires au-delà du terme de la procédure au fond, mais il en va ainsi de toute pro-

van echtscheiding door onderlinge toestemming voor hen openstaan. Het feit dat ze vooraf nog geen volledig vergelijk hebben getroffen over de vermogensrechtelijke verdeling, mag hen niet uitsluiten van de ganse procedure.

Het geval dat over de vereffening en de verdeling van de goederen voorafgaandelijk nog geen volledig vergelijk werd getroffen, wordt geregeld door het nieuwe artikel 1290. De partijen moeten in hun verzoekschrift aanduiden dat er geen volledig vergelijk is over de wederzijdse rechten. Vermits er in dit geval nog geen volledig vergelijk is getroffen voor het inleiden van de echtscheidingsprocedure, wordt in de mogelijkheid voorzien om voorlopige maatregelen te vorderen met betrekking tot de goederen van de echtgenoten.

De rechter voor wie de echtscheidingsprocedure zelf wordt ingediend is tevens bevoegd om voorlopige maatregelen te nemen. Het gaat dus om de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg of om de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt. De procedure die wij voorstellen is onderworpen aan de bepalingen van artikel 1253*bis* van het Gerechtelijk Wetboek en volgende. Op verzoek van een partij kan de voorzitter zich uitspreken over de gevraagde voorlopige maatregelen. Zoals voor alle gezinsgeschillen voor de voorzitter gaat het om een schriftelijk verzoek, wat voor alle duidelijkheid uitdrukkelijk wordt vermeld. Het verzoekschrift, dat door de verzoeker of door zijn advocaat wordt ondertekend, leidt een tegensprekelijke procedure in. De tegenpartij zal door de griffier via een gerechtsbrief worden opgeroepen om te verschijnen, in principe tegen de eerste nuttige zitting, maar in elk geval moet hem de nodige tijd worden gegund om zijn verdediging voor te bereiden.

Voor het inleiden van de procedure voor de voorlopige maatregelen kan het verzoekschrift worden vervangen door de vrijwillige verschijning.

Wij stellen voor dat, in het geval er geen volledige overeenkomst over de wederzijdse rechten werd bereikt, de echtgenoten persoonlijk hun verzoekschrift tot echtscheiding moeten overhandigen aan de voorzitter. Bij een echtscheiding door onderlinge toestemming mag immers worden aangenomen dat in vele gevallen de partijen bereid zullen zijn om vrijwillig te verschijnen voor de procedure voor de voorlopige maatregelen. Ook wanneer dat niet het geval is, zal de persoonlijke verschijning de kans bieden om duidelijkheid te brengen over het al dan niet vorderen van voorlopige maatregelen. De persoonlijke verschijning is dus aangewezen opdat de voorzitter de mogelijkheid zou hebben om zo snel mogelijk de nodige voorlopige maatregelen te nemen. Binnen de 15 dagen na het indienen van het verzoek moet de beschikking over de gevorderde voorlopige maatregelen worden gewezen. De griffier geeft bij gerechtsbrief kennis van de beschikking aan de partijen, waardoor ze uitvoerbare kracht heeft. De partijen kunnen verzet doen en hoger beroep instellen. Door het aanwenden van de rechtsmiddelen zou de rechts-

cédure visant à obtenir des mesures provisoires. Lorsque des mesures provisoires sont demandées au juge de paix (article 223 du Code civil), ou au président du tribunal de première instance, dans le cadre d'un divorce pour causes déterminées (article 1280 du Code judiciaire), la procédure visant à obtenir ces mesures risque également de se prolonger au-delà du terme de la procédure au fond par suite de l'exercice des voies de recours.

Nous estimons que le ministère public ne devrait plus intervenir dans la procédure du divorce par consentement mutuel. Lorsque les époux ont conclu une convention sur tous les effets du divorce, la mission du juge se limite à vérifier s'il en est bien ainsi et si la convention n'est pas contraire à l'ordre public et aux bonnes mœurs. A défaut de convention sur le partage des biens et lorsqu'une des parties exige le partage judiciaire de ceux-ci, le juge peut également désigner, dans le jugement admettant le divorce, un notaire qui sera chargé du partage judiciaire. La procédure susvisée n'exige ni intervention ni avis du ministère public.

Le Conseil d'Etat a relevé que cette procédure dérogerait au principe général selon lequel le ministère public est appelé, sinon à intervenir comme partie, à tout le moins à donner un avis dans toutes les causes qui touchent à l'état des personnes.

Force est cependant de constater que plusieurs décisions capitales touchant à l'état des personnes sont prises sans aucune intervention judiciaire. Nous songeons, notamment, à cet égard, à la reconnaissance d'un enfant naturel et, très concrètement, au mariage. Ces actes n'exigent aucune intervention du tribunal, ni du ministère public si aucune des parties intéressées ne formule d'opposition. Nous estimons dès lors que l'intervention du ministère public n'est pas requise dans la procédure du divorce par consentement mutuel, lorsque les parties sont d'accord sur les modifications qui seront apportées à l'état des personnes.

Le Conseil d'Etat objecte par ailleurs que la suppression de toute intervention du ministère public est contraire à la tendance actuelle qui consiste à accroître l'intervention du ministère public, plus particulièrement en vue d'assurer une protection plus adéquate de l'intérêt des enfants.

Nous ne sommes pas favorable à une extension du contrôle judiciaire sur l'exercice de l'autorité parentale, ni en quelque sorte à la mise sous tutelle judiciaire du droit qu'ont les parents d'éduquer leurs enfants. Le tribunal doit évidemment pouvoir se pro-

pleger over voorlopige maatregelen in sommige gevallen langer kunnen duren dan de rechtspleging ten gronde, maar dat is het lot van elke rechtspleging over voorlopige maatregelen. Ook wanneer voorlopige maatregelen worden gevraagd aan de vrederechter (artikel 233 van het Burgerlijk Wetboek) of, in het kader van een echtscheiding op grond van bepaalde feiten, aan de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg (artikel 1280 van het Gerechtelijk Wetboek), bestaat het risico dat — door het aanwenden van de rechtsmiddelen — de procedure over de voorlopige maatregelen langer aansleept dan de procedure ten gronde.

Wij menen niet dat het openbaar ministerie nog moet tussenkomen in de procedure van echtscheiding door onderlinge toestemming. In het geval de echtgenoten over alle echtscheidingsgevolgen een overeenkomst sluiten, beperkt de taak van de rechter er zich toe na te gaan of dit inderdaad het geval is en of deze overeenkomsten niet strijdig zijn met de openbare orde en de goede zeden. Wanneer over de verdeling van de goederen geen vergelijk werd gevonden en één der partijen de gerechtelijke verdeling daarvan vordert, kan de rechter in het vonnis dat de echtscheiding toestaat ook een notaris aanwijzen die zal instaan voor de gerechtelijke verdeling. Voor dit alles is de tussenkomst of het advies van het openbaar ministerie geenszins noodzakelijk.

De Raad van State heeft opgeworpen dat daardoor wordt afgeweken van het algemeen beginsel volgens hetwelk het openbaar ministerie als partij moet optreden, of toch op zijn minst een advies moet geven in alle zaken die te maken hebben met de staat van personen.

Daartegenover is het zo dat verschillende erg belangrijke beslissingen met betrekking tot de staat van de persoon worden vastgelegd buiten elke gerechtelijke procedure om. We denken daarbij onder meer aan de erkenning van een natuurlijk kind en, erg concreet, aan het huwelijk. Wanneer geen verzet rijst van een belanghebbende partij, worden de rechtbank en dus ook het openbaar ministerie daar geenszins bij betrokken. In dezelfde zin menen wij dat bij de echtscheiding door onderlinge toestemming, waarbij er tussen de partijen overeenstemming bestaat over de wijzigingen aan de staat van de persoon, de tussenkomst van het openbaar ministerie niet is vereist.

Een tweede opwerping is dat het doen wegvallen van de tussenkomst van het openbaar ministerie ingaat tegen een bestaande tendens om integendeel aan het openbaar ministerie een belangrijker rol toe te bedelen, meer bepaald met het oog op een meer passende bescherming van het belang van de kinderen.

Wij kunnen ons niet aansluiten bij de tendens om de gerechtelijke controle over de uitoefening van het ouderlijk gezag uit te breiden, om het opvoedingsrecht van de ouders in zekere zin onder gerechtelijke voorgedij te plaatsen. Natuurlijk moet de rechtbank

noncer sur des décisions concernant les enfants lorsqu'il existe, à cet égard, un différend entre les parents, et le ministère public doit alors pouvoir donner un avis, éventuellement après une enquête sociale. Le tribunal peut être saisi de ces différends alors que les parents vivent encore ensemble, lors du divorce des parents ou après le divorce de ceux-ci. De même, il faut pouvoir intervenir lorsque la santé, la sécurité ou la moralité du mineur est en danger. Il y a lieu de prévoir à cet effet une protection adéquate de la jeunesse dont l'action soit essentiellement préventive et basée sur l'assistance, tout en permettant, le cas échéant, une intervention judiciaire. La justice ne doit toutefois pas s'imposer ni se substituer aux parents et ce, pas plus pendant leur vie commune qu'en cas de divorce, lorsqu'ils sont d'accord sur l'éducation de leurs enfants et que ces derniers ne sont nullement en danger. Nous sommes convaincu qu'en cas de divorce, les parents sont — comme pendant la vie commune — les plus sensibles au sort de leurs enfants et les mieux placés pour établir la convention la plus adéquate. Sans doute pourra-t-on faire état de décisions regrettables que des parents ont prises concernant la garde des enfants, mais les décisions judiciaires ne sont pas non plus infaillibles. Selon la législation en vigueur, la convention établie par les parents à propos des enfants n'est pas soumise à l'appréciation du tribunal. Celui-ci se borne en effet à examiner si ladite convention n'est pas contraire à l'ordre public ou aux bonnes mœurs. Nous estimons qu'il n'y a pas lieu d'accroître la compétence du tribunal sur ce plan et que l'intervention du ministère public n'est dès lors pas nécessaire.

Art. 8

Nous proposons de fixer le temps des épreuves à trois mois. Ce délai nous semble suffisant pour permettre aux époux de mettre leurs conventions à l'épreuve. Pour que le temps des épreuves ait un sens et que les époux puissent tirer un avantage de l'expérience qu'ils ont acquise pendant cette période, il faut leur donner la possibilité de modifier ou de compléter leurs conventions. Nous prévoyons donc que les conventions pourront être modifiées ou complétées par consentement mutuel. Les époux remettront les conventions modifiées lors de leur comparution en personne, à l'expiration des trois mois. Ils pourront également remettre, à cette occasion, la convention qu'ils auraient conclue entre-temps sur le partage des biens.

wel uitspraak doen over beslissingen ten aanzien van de kinderen wanneer daarover een geschil is gerezen tussen de ouders, en is er in die gevallen een advies van het openbaar ministerie (eventueel na een maatschappelijk onderzoek) nodig. Die geschillen kunnen aan de rechtbank worden voorgelegd terwijl de ouders samenleven, bij scheiding van de ouders of na scheiding. Het spreekt ook voor zich dat men moet kunnen ingrijpen wanneer de gezondheid, de veiligheid of de zedigheid van een minderjarig kind gevaar loopt. Daarvoor is een adequate jeugdbescherming nodig, waardoor in de eerste plaats preventief en via de hulpverlening kan worden opgetreden, maar wanneer nodig ook gerechtelijk kan worden ingegrepen. Wanneer echter beide ouders het eens zijn over het opvoedingsproject voor hun kinderen en er geen sprake is van een gevaarsituatie voor het kind, mag het gerecht zich niet opdringen en zich niet in de plaats stellen van de ouders, noch tijdens het samenleven van de ouders, noch bij de scheiding. Wij zijn er van overtuigd dat, zoals tijdens het samenleven, de ouders ook bij een scheiding het best geplaatst zijn en het meest met het lot van hun kinderen begaan zijn om de meest gepaste regeling uit te werken. Allicht zal men voorbeelden kunnen aanhalen van betreurenswaardige ouderlijke beslissingen in verband met de hoede over de kinderen, maar gerechtelijke beslissingen zullen evenmin onfeilbaar zijn. Volgens de huidige wetgeving wordt de door de ouders uitgewerkte regeling ten aanzien van de kinderen niet aan het oordeel van de rechtbank onderworpen, maar enkel getoetst aan de openbare orde en aan de goede zeden. Wij menen niet dat de bevoegdheid van de rechtbank op dat vlak moet worden uitgebreid en derhalve is de tussenkomst van het openbaar ministerie niet noodzakelijk.

Art. 8

Wij voorzien in een proefperiode van drie maanden. Dat lijkt ons voldoende om de echtgenoten toe te laten de tussen hen gesloten overeenkomsten aan de praktijk te toetsen. Opdat een dergelijke proefperiode werkelijk zin zou hebben en opdat de daarin opgedane ervaringen baat zouden kunnen bijbrengen, moeten de echtgenoten in de mogelijkheid worden gesteld de afgesloten overeenkomsten te wijzigen of aan te vullen. Daarom willen wij de mogelijkheid inschrijven om de opgestelde overeenkomst, met wederzijdse toestemming natuurlijk, te wijzigen of aan te vullen. De gewijzigde overeenkomsten overhandigen ze bij de persoonlijke verschijning na drie maanden. Op dat ogenblik kunnen ze ook nog de ondertussen bereikte overeenkomst over de verdeling van de goederen overhandigen.

Art. 9

En vertu des dispositions proposées, les époux ne seraient plus tenus d'établir et de remettre au juge une convention sur tous les effets du divorce. Il leur serait bien entendu loisible d'établir une telle convention, et il est probable qu'il en sera souvent ainsi. Dans ce cas, l'« accord de divorce » jouerait pleinement. Il ne resterait alors au juge qu'à examiner si une convention concernant tous les effets du divorce, énumérés aux articles 1287 et 1288 du Code judiciaire, a effectivement été conclue et remise. Le juge examinerait toujours d'office si les conventions ne sont pas contraires à l'ordre public ou aux bonnes mœurs. Mais il ne pourrait pas — ne fût-ce qu'accessoirement — examiner le contenu des conventions. Le juge serait néanmoins tenu de vérifier si toutes les formalités ont été remplies (requête conjointe, comparution en personne, dépôt des différents actes requis). Si le juge constate que toutes les formalités ont été respectées et qu'une convention concernant tous les points a été valablement conclue, il admet le divorce. Dans le cas contraire, le juge constate qu'il n'a pas été satisfait aux conditions du divorce par consentement mutuel, qu'il n'y a donc pas lieu d'admettre le divorce, et il motive sa décision.

Art. 10

Cet article règle le cas où tous les effets du divorce n'auraient pas fait l'objet d'une convention. Le juge devrait alors vérifier si toutes les formalités requises ont été respectées et examiner d'office si les conventions produites ne sont pas contraires à l'ordre public ou aux bonnes mœurs. Toutes les conditions étant satisfaites, le juge admettrait le divorce.

A défaut d'accord sur le partage des biens, le juge peut désigner, à la demande des parties, un notaire chargé de procéder au partage judiciaire conformément aux dispositions des articles 1207 à 1224 du Code judiciaire. Cette procédure ne ferait pas obstacle à l'admission ni à la transcription du divorce. La procédure du partage judiciaire des biens ou de l'indivision serait appliquée, ce qui donne toutes les garanties aux deux parties. Nous avons prévu dans la présente proposition de loi que le partage et la liquidation du patrimoine commun peuvent être ordonnés au moment de l'admission du divorce parce que certains tribunaux refusent de prononcer une telle décision. La demande en liquidation et partage doit être considérée comme une demande accessoire entrant dans le cadre du divorce et sur laquelle le président peut se prononcer. Il ne peut être procédé à la liquidation et au partage des biens que lorsque le

Art. 9

In het door ons voorgestelde systeem wordt niet langer vereist dat de echtgenoten over alle echtscheidingsgevolgen een overeenkomst afsluiten en aan de rechter overhandigen. Maar vanzelfsprekend kunnen ze wel over alle gevolgen een overeenkomst maken, en we kunnen verwachten dat dit ook vaak het geval zal zijn. In dat geval speelt het « echtscheiding-akkoord » ten volle. De rechter moet en kan enkel onderzoeken of er inderdaad over alle echtscheidingsgevolgen, die in de artikelen 1287 en 1288 van het Gerechtelijk Wetboek worden opgesomd, een overeenkomst werd afgesloten en overhandigd. Ambtshalve gaat de rechter ook steeds na of de overeenkomsten niet strijdig zijn met de openbare orde of met de goede zeden. Maar de rechter mag de inhoud van de overeenkomsten niet toetsen, zelfs niet marginaal. Wel moet de rechter nagaan of alle formaliteiten werden vervuld (gezamenlijk verzoekschrift, persoonlijke verschijning, neerlegging van de verschillende vereiste akten). Indien de rechter vaststelt dat alle formaliteiten werden in acht genomen en dat over alle vereiste punten een geldige overeenkomst werd afgesloten, dan staat hij de echtscheiding toe. In het tegenovergestelde geval stelt de rechter vast dat aan de vereisten voor een echtscheiding door onderlinge toestemming niet werd voldaan, dat er dus geen grond bestaat voor de echtscheiding, en motiveert hij zijn beslissing.

Art. 10

Dit artikel regelt het geval waarin niet over alle echtscheidingsgevolgen een overeenkomst werd gesloten. In dat geval moet de rechter nagaan of alle vereiste formaliteiten in acht werden genomen, en ambtshalve moet hij onderzoeken of de overeenkomsten die werden overgelegd niet strijdig zijn met de openbare orde of met de goede zeden. Is dat allemaal in orde, dan staat de rechter de echtscheiding toe.

Aangezien een volledig akkoord over de verdeling van de goederen ontbreekt, kan de rechter op vordering van één der partijen een notaris aanwijzen voor de gerechtelijke verdeling, overeenkomstig de bepalingen van de artikelen 1207 tot 1224 van het Gerechtelijk Wetboek. Ondertussen werd de echtscheiding toegestaan en kan ze worden overgeschreven. De procedure voor de gerechtelijke verdeling van de gemeenschap of van de onverdeeldheid wordt gevolgd, wat alle waarborgen biedt aan beide partijen. De uitdrukkelijke bepaling, dat tegelijkertijd met het toestaan van de echtscheiding de vereffening-verdeling van het gemeenschappelijk vermogen kan worden bevolen, wordt hier opgenomen omdat sommige rechtbanken dat weigeren. De vordering tot vereffening en verdeling moet worden gezien als een bijkomende vordering in het kader van de echtscheiding, waarover de voorzitter uitspraak kan doen. De vereff-

divorce devient effectif par suite de la transcription sur les registres de l'état civil. (cf. P. Senaeve, *Handboek van familieprocesrecht*, ACCO, Leuven, 1986, n°s 526-528).

Art. 11

La disposition relative à l'appel du ministère public n'a plus de raison d'être, du fait que notre proposition exclut toute intervention du procureur du Roi dans la procédure du divorce par consentement mutuel.

Art. 12

Cet article abroge la disposition selon laquelle l'appel interjeté par les deux parties doit être signifié au procureur du Roi.

Art. 13

L'article 1301 du Code judiciaire est remplacé par un nouvel article ne prévoyant plus aucune intervention du ministère public, même dans la procédure d'appel, et confiant l'instruction de l'appel à un conseiller unique.

Art. 14

Si, lors de leur comparution en personne devant le président après la période de réflexion de trois mois, les époux persistent dans leur volonté de divorcer et que le président admet le divorce, celui-ci doit être considéré comme un fait accompli. La transcription sur les registres de l'état civil devient dès lors une formalité nécessaire, et cesse d'être un acte par lequel les intéressés doivent fournir une nouvelle preuve de leur détermination. Il est en effet arrivé que cette formalité donne lieu à certaines formes de pression ou de chantage. C'est pourquoi nous proposons que la partie la plus diligente puisse signifier ou remettre le jugement ou l'arrêt à l'officier de l'état civil.

Art. 15

La modification de la procédure implique l'adaptation de l'article visé.

fening en verdeling kunnen slechts worden uitgevoerd wanneer de echtscheiding door de overschrijving in de registers van de burgerlijke stand effectief wordt (zie P. Senaeve, *Handboek van familieprocesrecht*, ACCO, Leuven, 1986, n°s 526-528).

Art. 11

Vermits volgens ons voorstel de procureur niet meer tussenkomt in de procedure van echtscheiding door onderlinge toestemming, moet ook niet meer in een bepaling worden voorzien voor het beroep door het openbaar ministerie.

Art. 12

Hier vervalt de bepaling dat het beroep, ingesteld door de partijen, aan de procureur des Konings moet worden betekend.

Art. 13

Artikel 1301 van het Gerechtelijk Wetboek wordt vervangen door een nieuw artikel, waarin voor het openbaar ministerie geen rol meer is weggelegd, ook niet in de procedure in beroep, en waardoor het beroep voortaan zal worden behandeld door een alleen-zetelend raadsheer.

Art. 14

Wanneer beide echtgenoten bij hun persoonlijke verschijning voor de voorzitter, na de bezinningsperiode van 3 maanden, volhouden in hun wil om uit de echt te scheiden en de voorzitter de echtscheiding toestaat, moet deze als een feit worden beschouwd. De overschrijving in de registers van de burgerlijke stand is dan een noodzakelijke formaliteit, en geen daad waarmee nogmaals de volgehouden toestemming moet worden bewezen. In sommige gevallen heeft dit immers aanleiding gegeven tot druk of chantage. Daarom stellen wij voor dat de meest gereede partij het vonnis of arrest kan betekenen of overhandigen aan de ambtenaar van de burgerlijke stand.

Art. 15

Dit betreft een aanpassing aan de gewijzigde procedure.

G. SWENNEN
R. LANDUYT

PROPOSITION DE LOI**Article 1er**

L'article 275 du Code civil est abrogé.

Art. 2

L'article 276 du même Code est abrogé.

Art. 3

L'article 1287, alinéa premier, du Code judiciaire est remplacé par l'alinéa suivant :

« Les époux déterminés à opérer le divorce par consentement mutuel peuvent régler préalablement par acte notarié leurs droits respectifs, sur lesquels ils seront libres de transiger. S'ils souhaitent faire préalablement inventaire et estimation de leurs biens meubles et immeubles, cette convention peut être établie sous seing privé. »

Art. 4

Les modifications suivantes sont apportées à l'article 1288 du même Code :

- a) au 3°, les mots « de chacun », sont supprimés.
- b) le 4° est complété comme suit : « Sauf si les parties en conviennent autrement, les règles de l'article 301, §§ 2, 3, 5 et 6 du Code civil s'appliquent à la pension. »

Art. 5

L'article 1289 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 1289. — Les époux déposent au greffe du tribunal de première instance une requête conjointe, signée par eux et adressée au président du tribunal ou au juge qui en exerce les fonctions. Ils sont tenus de produire, en même temps que la requête, les pièces suivantes :

- 1° les actes de leur naissance et celui de leur mariage;
- 2° les actes de naissance et de décès de leurs descendants respectifs, y compris des enfants qu'ils ont adoptés;

WETSVOORSTEL**Artikel 1**

Artikel 275 van het Burgerlijk Wetboek wordt opgeheven.

Art. 2

Artikel 276 van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven.

Art. 3

Artikel 1287, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek wordt vervangen door het volgende lid :

« De echtgenoten die besloten zijn tot echtscheiding door onderlinge toestemming over te gaan, kunnen vooraf bij notariële akte hun wederzijdse rechten regelen, waaromtrent het hen vrij staat een vergelijk te treffen. Wanneer zij wensen vooraf een boedelbeschrijving op te maken en een schatting te doen van hun roerende en onroerende goederen, mag deze onderhands geschieden. »

Art. 4

In artikel 1288 van hetzelfde Wetboek worden de volgende wijzigingen aangebracht :

- a) in punt 3° worden de woorden « van elk van beide echtgenoten » vervangen door de woorden « van de echtgenoten »;
- b) het punt 4° wordt aangevuld als volgt : « Behoudens wanneer de partijen anders overeenkomen, zijn de regels van artikel 301, § 2, § 3, § 5 en § 6 van het Burgerlijk Wetboek van toepassing op de uitkering ».

Art. 5

Artikel 1289 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 1289. — De echtgenoten leggen ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg een gezamenlijk verzoekschrift neer, door hen beiden ondertekend en gericht aan de voorzitter van de rechtbank of aan de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt. Zij moeten samen met het verzoekschrift de volgende stukken overleggen :

- 1° hun akte van geboorte en hun akte van huwelijk;
- 2° de akten van geboorte en van overlijden van de afstammelingen van ieder van hen, met inbegrip van de kinderen die zij geadopteerd hebben;

3° les actes mentionnés aux articles 1287 et 1288. »

Art. 6

L'article 1290 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 1290. — Les époux peuvent également déposer la requête et les actes mentionnés à l'article 1288 et à l'article 1289, 1° et 2°, sans avoir préalablement transigé sur leurs droits respectifs. Dans ce cas, les époux doivent faire état de cette situation dans leur requête et remettre celle-ci personnellement au président du tribunal ou au juge qui en exerce les fonctions.

Le juge paraphe la requête et les actes et dresse le procès-verbal de la remise du tout en ses mains.

A la demande écrite d'une partie, le juge peut prendre des mesures provisoires à l'égard des biens des époux et ce, conformément aux dispositions des articles 1253*bis* et suivants. Le juge peut notamment interdire, pour la durée qu'il détermine, d'aliéner, d'hypothéquer ou de donner en gage des biens meubles ou immeubles, propres ou communs, sans l'accord de l'autre époux; il peut interdire le déplacement des meubles ou en attribuer l'usage personnel à l'un ou l'autre des époux. Il peut décerner un mandat à un huissier de justice ou commettre un notaire pour dresser un inventaire. Le juge peut obliger l'époux détenteur des meubles à donner caution ou à justifier d'une solvabilité suffisante.

Sont des actes d'aliénation, tous les actes visés à l'article 1er de la loi du 16 décembre 1851 et à l'article 8 de la loi du 10 février 1908.

Les articles 1253*sexies*, § 1er, 1253*septies*, alinéa premier et 1253*octies* sont également d'application, de même que l'article 224 du Code civil. »

Art. 7

Les articles 1291 à 1293 du même Code sont abrogés.

Art. 8

L'article 1294 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 1294. — Dans le mois du jour où sont révolus les trois mois suivant le dépôt de la requête, les époux comparaissent ensemble et en personne devant le président du tribunal ou le juge qui en exerce les

3° de akten vermeld in de artikelen 1287 en 1288. »

Art. 6

Artikel 1290 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 1290. — De echtgenoten kunnen evenwel ook het verzoekschrift en de akten, die vermeld zijn in artikel 1288 en in artikel 1289, 1° en 2° neerleggen zonder dat ze vooraf een volledig vergelijk hebben getroffen over hun wederzijdse rechten. In dat geval moeten de echtgenoten dit in hun verzoekschrift aanduiden, en moeten ze dit verzoekschrift persoonlijk overhandigen aan de voorzitter van de rechtbank of aan de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt.

De rechter parafeert het verzoekschrift en de akten en stelt in een proces-verbaal vast dat een en ander hem is overhandigd.

Op schriftelijk verzoek van een partij kan de rechter, overeenkomstig de bepalingen van artikel 1253*bis* en volgende, voorlopige maatregelen nemen met betrekking tot de goederen van de echtgenoten. De rechter kan ondermeer een verbod opleggen om, voor de tijd die hij bepaalt, eigen of gemeenschappelijke roerende of onroerende goederen, zonder instemming van de andere echtgenoot, te vervreemden, te hypothekeren of te verpanden; hij kan de verplaatsing van de meubelen verbieden of het persoonlijk gebruik ervan aan een van beide echtgenoten toewijzen. Hij kan een bevelschrift uitvaardigen aan een gerechtsdeurwaarder of een notaris aanwijzen om een inventaris op te maken. De rechter kan de echtgenoot die de roerende goederen onder zich heeft, verplichten borg te stellen of van voldoende goedgeheid te doen blijken.

Daden van vervreemding zijn alle daden bedoeld in artikel 1 van de wet van 16 december 1851 en in artikel 8 van de wet van 10 februari 1908.

De artikelen 1253*sexies*, § 1, 1253*septies*, eerste lid, en 1253*octies* zijn mede van toepassing, evenals artikel 224 van het Burgerlijk Wetboek. »

Art. 7

De artikelen 1291 tot 1293 van hetzelfde Wetboek worden opgeheven.

Art. 8

Artikel 1294 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 1294. — Binnen een maand nadat drie maanden verlopen zijn sedert het overleggen van het verzoekschrift, verschijnen de echtgenoten samen en in persoon voor de voorzitter van de rechtbank of

fonctions et qui examine l'affaire en chambre du conseil. Ils lui remettent, le cas échéant :

— les actes modifiant les conventions visées aux articles 1287 et 1288, qu'ils ont déposées ou remises en même temps que la requête;

— les actes constatant la convention complète ou partielle qu'ils ont conclue entre-temps sur les droits respectifs visés à l'article 1287, s'ils n'avaient encore conclu aucune transaction complète à ce sujet au moment de la remise de la requête;

Les époux requièrent du magistrat, chacun séparément, mais en présence l'un de l'autre, l'admission du divorce. »

Art. 9

L'article 1295 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 1295. — Si, lors de leur comparution en personne, les époux déclarent avoir conclu une convention sur tous les points énumérés aux articles 1287 et 1288, le juge examine si une telle convention a effectivement été conclue et remise et si toutes les formalités requises par la présente section ont été respectées. Si tel est le cas, le juge admet le divorce. Dans le cas contraire, le juge déclare qu'il n'y a pas lieu d'admettre le divorce et il motive sa décision. »

Art. 10

L'article 1296 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 1296. — Si, lors de leur comparution en personne, les époux n'ont pas encore réglé entièrement leurs droits respectifs visés à l'article 1287, le juge vérifie si toutes les formalités requises par la présente section ont été respectées. Si tel est le cas, il admet le divorce. Dans le cas contraire, le juge déclare qu'il n'y a pas lieu d'admettre le divorce et il motive sa décision.

Dans le jugement admettant le divorce, le juge peut, à la demande d'une des parties, commettre un notaire afin de régler les droits respectifs sur les biens et ce, conformément aux articles 1207 à 1224. »

Art. 11

L'article 1299 du même Code est abrogé.

voor de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt, die de zaak in raadkamer behandelt. Zij overhandigen, in voorkomend geval :

— de akten waarin de overeenkomsten, bedoeld in de artikelen 1287 en 1288 en die zij samen met het verzoekschrift hebben neergelegd of overhandigd, worden gewijzigd;

— de akten met de ondertussen bereikte volledige of gedeeltelijke overeenkomst over de wederzijdse rechten, bedoeld in artikel 1287, wanneer zij bij het overhandigen van het verzoekschrift daarover nog geen volledig vergelijk hadden bereikt.

De echtgenoten verzoeken de rechter, ieder afzonderlijk maar in elkaars aanwezigheid, de echtscheiding toe te staan. »

Art. 9

Artikel 1295 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 1295. — Wanneer de echtgenoten bij hun persoonlijke verschijning verklaren een overeenkomst te hebben bereikt over alle punten, opgesomd in de artikelen 1287 en 1288, onderzoekt de rechter of er inderdaad over alle punten een overeenkomst werd afgesloten en overhandigd, en of alle door deze afdeling vereiste formaliteiten in acht werden genomen. Blijkt dit het geval te zijn, dan staat de rechter de echtscheiding toe. In het tegenovergestelde geval verklaart de rechter dat er geen grond bestaat om de echtscheiding toe te staan en geeft de redenen van de beslissing op. »

Art. 10

Artikel 1296 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 1296. — Wanneer de echtgenoten bij hun persoonlijke verschijning hun wederzijdse rechten, bedoeld in artikel 1287, nog niet volledig hebben geregeld, gaat de rechter na of alle door deze afdeling vereiste formaliteiten in acht werden genomen. Blijkt dit het geval te zijn, dan staat hij de echtscheiding toe. In het tegenovergestelde geval verklaart de rechter dat er geen grond bestaat om de echtscheiding toe te staan en geeft de redenen van de beslissing op.

In het vonnis waarin hij de echtscheiding toestaat kan de rechter terzelfdertijd, voor het regelen van de wederzijdse rechten over de goederen, op vordering van een der partijen een notaris aanwijzen, overeenkomstig de artikelen 1207 tot 1224. »

Art. 11

Artikel 1299 van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven.

Art. 12

La dernière phrase de l'article 1300 du même Code est supprimée.

Art. 13

L'article 1301 du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Art. 1301. — Le président de la cour d'appel ou le conseiller qui le supplée instruit l'appel en chambre du conseil et la décision finale est prise dans les trente jours de la signification de l'appel. »

Art. 14

Les modifications suivantes sont apportées à l'article 1303 du même Code :

1) au premier alinéa, les mots « par les époux, séparément ou conjointement », sont remplacés par les mots « par les deux époux ou par la partie la plus diligente »;

2) au quatrième alinéa, les mots « Dans le mois de la signification ou de la remise conjointes ou, le cas échéant, de la seconde signification ou remise » sont remplacés par les mots « Dans le mois de la signification ou de la remise, ».

Art. 15

L'article 1304, alinéa 2, du même Code est remplacé par la disposition suivante :

« Toutefois, il remonte, à l'égard des époux, en ce qui concerne leurs biens, au dépôt ou à la remise de la requête conjointe prévue aux articles 1289 et 1290. »

25 février 1992.

Art. 12

In artikel 1300 van hetzelfde Wetboek wordt de laatste zin geschrapt.

Art. 13

Artikel 1301 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Art. 1301. — Het hoger beroep wordt in raadkamer behandeld door de voorzitter van het hof van beroep of door de raadsheer die hem vervangt en de eindbeslissing wordt genomen binnen de dertig dagen na de betekening van het beroep. »

Art. 14

In artikel 1303 van hetzelfde Wetboek worden de volgende wijzigingen aangebracht :

1) in het eerste lid worden de woorden « door de echtgenoten afzonderlijk of gezamenlijk » vervangen door de woorden « door de beide echtgenoten of door de meest gerede partij »;

2) in het vierde lid worden de woorden « Binnen een maand na de gezamenlijke betekening of terhandstelling of, in voorkomend geval, na de tweede betekening of terhandstelling » vervangen door de woorden « Binnen een maand na de betekening of de overhandiging ».

Art. 15

Artikel 1304, tweede lid, van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Ten aanzien van de echtgenoten, wat hun goederen betreft, werkt het terug tot op de dag van de neerlegging of de overhandiging van het gezamenlijk verzoekschrift vermeld in de artikelen 1289 en 1290 ».

25 februari 1992.

G. SWENNEN
R. LANDUYT